

חשוון התשס"ח

בס"ד

קניית מערת המכפלה לפרשת חיי שרה (ע"פ שיעורו של הרב אלחנן סמט)

התורה ללמדנו, ואת חברו – כנספח לו בלבד. זהותו של הנושא המרכזי ניכרת בפסוקי החתימה של הפרשייה הנידונה. תחילה מסכם הכתוב את קניין המערה:

1. בראשית כ"ג, יז-יח

וַיִּקַּם שָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בוֹ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב. לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חַת בְּכָל בְּאֵי שְׁעַר עִירוֹ

לאחר סיכום החלק הקנייני, מסכם הכתוב את קבורת שרה במערה (פסוק י"ט):

(י"ט) וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל מְעַרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה עַל פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן

בזאת למעשה נחתם הסיפור על שני צדדיו – הקניין והקבורה – וישנה ציפייה ברורה שעם פסוקי החתימה הללו יסתיים גם הסיפור. אלא שלמרבח ההפתעה, חוזר הכתוב ומסכם את האקט הקנייני בשנית (פסוק כ'):

(כ) וַיִּקַּם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת קָבַר מֵאֵת בְּנֵי חַת

מה צורך יש בחתימה זו? והלוא אין היא מוסיפה מאומה על מה שנאמר כבר שני פסוקים קודם לכן! יתר על כן: לא זו בלבד שאין כל חידוש בפסוק כ, נדמה שבפסוק זה חוזרת התורה באותן המילים בדיוק על מה שכבר נאמר בפסוקים יז-יח – אם כי כעת מובא עיקר העניין בלבד, בלא הלשון החוזית-המשפטית הארוכה שאפיינה את הפסוקים הנ"ל. נקל לעמוד על הדמיון בין שני הסיכומים הללו:

חתימה שנייה (כ)

וַיִּקַּם

הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בוֹ

לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת קָבַר

מֵאֵת בְּנֵי חַת.

רשב"ם בפירושו לכ"ג י"ח ראה בהבדל זה פער כרונולוגי: תחילה הפכו השדה והמערה לקניינו של אברהם, ורק לאחר קבורת שרה הפכו גם לאחוזות הקבר שלו;

2. רשב"ם על בראשית פרק כג פסוק יח

(יח) לאברהם למקנה - קם לאחר נתינת הכסף כדכתיב ונתן הכסף וקם לו אבל לאחוזת קבר מאת בני חת לא קם והוחזק

השאלה בדבר מגמת הסיפור

בתחילת פרשת השבוע אנו קוראים על פטירת שרה אמנו. והנה, עצם אזכור פטירתה ושנות חייה הוא דבר מפתיע, שהרי התורה אינה נוהגת כך לגבי שאר האימהות.

פטירת לאה אינה נזכרת בכתוב כלל, ואף פטירתה של רחל נזכרת בפירוש רק בגלל חשיבות הסיפור המתלווה לפטירתה: קבורתה בדרך בית לחם (ולא במערת המכפלה שבחברון) ולידת בנימין.

באשר לפטירת רבקה, אף זו אינה נזכרת בפירוש, אלא שחז"ל פירשו כי אזכור פטירתה של "דבורה מינקת רבקה" לאחר קיום נדרו של יעקב בבית אל (ל"ה, ח) רומז למעשה לפטירת רבקה עצמה. ואולם, גם אם כנה פרשנות זו, אין היא אלא מחזקת את התופעה המתמיהה, שהרי עולה מכאן כי התורה נמנעת בבירור מלציין במפורש את פטירות אמותינו, וגם כשהיא רוצה לעשות כן, היא עושה זאת ברמז עקיף בלבד.

נמצא אפוא שבעצם אזכור פטירתה של שרה וקבורתה יש חריגה מן המקובל. למעשה קשורה תופעה זו במישרין בשאלה נוספת העולה ביחס לפרשייה הראשונה שבפרשת השבוע: מהו הנושא המרכזי של הסיפור?

האם הכתוב מבקש להשמיענו על אודות פטירת שרה וקבורתה, או שמא זהו רק סיפור רקע לנושא האמתי של הסיפור – קניית מערת המכפלה?

ברור ששני נושאים אלו קשורים באופן עמוק זה בזה – שהרי כל עצמו של קניין המערה לא בא אלא לשם קבורתה של שרה – וממילא קשה מאוד להפריד ביניהם. ובכל זאת, דומני כי ניתן לראות באחד משני הנושאים הללו את הנושא העיקרי שמבקשת

חתימה ראשונה (יז-יח)

וַיִּקַּם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא

הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בוֹ

וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב

לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה

לְעֵינֵי בְנֵי חַת בְּכָל בְּאֵי שְׁעַר עִירוֹ.

ניכר שהסיכום הראשון כולל בתוכו עניינים משפטיים, אשר נעדרים מהסיכום השני:

זיהוי מדויק של השדה ("שדה עפרון / אשר במכפלה / אשר לפני ממרא"); מה כלול במעשה הקניין ("וכל העץ אשר בשדה..."); התכלית מצוינת בפרספקטיבה המשפטית שלה ("למקנה") – בניגוד לסיכום השני, שבו היא מצוינת באספקט האישי ("לאחזת קבר").

5. בראשית כ"ו

ג וַיִּקַּם אַבְרָהָם, מַעַל, פְּנֵי מֵתוֹ; וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חַתּוֹ, לֵאמֹר: זָרָה-וְתוֹשֵׁב אֲנִי, עִמָּכֶם; תָּנוּ לִי אַחְזֵת-קֶבֶר עִמָּכֶם, וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי. הַ וַיַּעַן בְּנֵי-חַתּוֹ אֶת-אַבְרָהָם, לֵאמֹר לוֹ: וּשְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי, נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנו--בְּמִבְחָר קִבְרֵינוּ, קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ; אִישׁ מִמֵּנוּ, אֶת-קִבְרוֹ לֹא-יִקְלָה מִמֶּנּוּ מִקְבֹּר מֵתְךָ. ז וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ, לְבְנֵי-חַתּוֹ.

ח וַיְדַבֵּר אִתָּם, לֵאמֹר: אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם, לְקַבֵּר אֶת-מִתִּי מִלְּפָנַי--שְׁמְעוּנִי, וּפְגַעוּ-לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר. ט וַיִּתֶּן-לִי, אֶת-מַעְרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-לוֹ, אֲשֶׁר, בְּקִצְהַ שְׂדֵהוּ: בְּכֶסֶף מָלֵא וַיִּתְּנָה לִי, בְּתוֹכָם--לְאַחְזֵת-קֶבֶר. י וַעֲפְרוֹן יָשָׁב, בְּתוֹךְ בְּנֵי-חַתּוֹ; וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחַתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַתּוֹ, לֵכֵל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: יא לֹא-אֲדֹנָי שְׁמַעְנִי--הַשְׂדֵה נְתַתִּי לְךָ, וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ; לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לְךָ, קֶבֶר מֵתְךָ. יב וַיִּשְׁתַּחוּ, אַבְרָהָם, לְפָנָיו עִם הָאָרֶץ.

יג וַיְדַבֵּר אֶל-עַפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ, לֵאמֹר, אֵךְ אִם-אַתָּה לוֹ, שְׁמַעְנִי: נְתַתִּי כֶסֶף הַשְׂדֵה, קַח מִמֶּנִּי, וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי, שָׁמָּה. יד וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם, לֵאמֹר לוֹ: טו אֲדֹנָי שְׁמַעְנִי, אֲרָץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מֵה-הוּא; וְאֶת-מֵתְךָ, קֶבֶר. טז וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם, אֶל-עַפְרוֹן, וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם, לְעַפְרוֹן, אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַתּוֹ--אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, עֹבֵר לִסְחָר. יז וַיִּקַּם שְׂדֵה עַפְרוֹן, אֲשֶׁר בְּמִכְפְּלָה, אֲשֶׁר, לְפָנָיו מִמָּרָא: הַשְׂדֵה, וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בוֹ, וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה, אֲשֶׁר בְּכָל-גְּבוּלוֹ סָבִיב. יח לְאַבְרָהָם לְמַקְנָהּ, לְעֵינֵי בְנֵי-חַתּוֹ, בְּכָל, בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ

ולכל אחד מהשליבים סדר קבוע שחוזר על עצמו:

- א. פנייתו של אברהם בבקשה אל הצד השני, שאותה מקדימות תמיד המילים "וידבר... לאמר" (ג, ח, יג).
 - ב. היענותו החיובית של הנמען, שאותה מקדימות המילים "ויענו / ויען... את אברהם... לאמר לו..." (ה, י, יד).
 - ג. נוסח התשובה מתחיל בכל שלושת השליבים במילות הפנייה "שמענו אדני" או "אדני שמעני" (ו, יא, טו), ומסיים במילים המביעות את תכלית ההסכמה של הצד הזה: "קבר מתך" או "מתך קבר" (ו, יא, טו).
 - ד. תגובתו של אברהם על התשובה החיובית. בשני השליבים הראשונים התגובה זהה: אברהם משתחוה לעם הארץ (ז, יב); ואילו בשלב השלישי היא מעשית - "וישקל אברהם לעפרן את הכסף..." (טו).
- אלא, ששלושת השליבים נבדלים זה מזה בשני דברים מרכזיים הקשורים זה בזה:
- א. בתוכן הבקשה של אברהם בכל אחד מהם;
 - ב. במיהותו של הנמען הנושא ונותן עם אברהם.

בשלב הראשון אברהם מדבר אל בני חת ומבקש מהם שייתנו לו אחוזת קבר עמהם, והם העונים לו; בשלב השני שוב פונה אברהם אליהם, אולם הפעם הוא מבקש מהם שיפגעו בעפרון על מנת שייתן לו את מערת המכפלה כאחוזת קבר, ובשלב הזה עפרון הוא שעונה לאברהם; ואילו בשלב השלישי פונה אברהם ישירות לעפרון, ועפרון עונה לו.

ומאליה עולה השאלה: מה צורך יש בשלושה שלבים כה דומים של משא ומתן כאשר הכול מסכימים?

לו הציעו בני חת עצמם לאברהם לבקש מעפרון שימכור לו את מערת המכפלה - לא היה כל קושי; או אז אכן צריך היה אברהם לחזור ולבקש מהם כי יתווכו בינו לבין עפרון, ובדרך זו היה המשא ומתן עובר למסלול הבין-אישי כפי שאכן אירע.

לאברהם עד שקבר שרה אשתו אז ויקם לאחוזת קבר מאת בני חת:

ובסיום נזכרים בני חת כעדים וכנותנים תוקף לעסקה ("לעניי בני חת").

ואולם, עם כל ההבדלים הללו עדיין עומדת בעינה השאלה: מה צורך יש בסיכום נוסף של הקנייה, אם אין מתחדש בו דבר (למעט, כאמור, הפרספקטיבה היותר אישית)?

נדמה שבחזרה זו מבקש הכתוב להכריע בשאלה שהצגנו לעיל: הסיפור אינו מסתיים בקבורת שרה, מפני שלא זו תכליתו; והוא שב ומזכיר את קניין השדה והמערה, מפני שזהו עיקר הסיפור - ראשית קניינו של אברהם בארץ כנען. על מנת להדגיש דבר זה חוזר הכתוב על הסיכום שנאמר כבר, הסיכום הקנייני, ובכך הופך הוא את תיאור קבורת שרה לסיפור רקע בלבד - אם גם סיפור שהוא הכרחי להבנת מעשה הקניין.¹ לאור זאת ניתן להבין מדוע נזקק הכתוב לספר על פטירת שרת, בשונה משאר האימהות.

כסיפור פטירתה של רחל, גם סיפור פטירתה וקבורתה של שרה לא לשום עצמו בא, כי אם לשום דבר מה אחר - לשם סיפור קניינית של מערת המכפלה על ידי אברהם. כך פירש רשבי"ם בתחילת פרשתו:

3. רשב"ם

אף על פי שבשאר נשים לא נתפרשו ימי חייהן, בשרה הוצרך לפרש. בשביל שהוצרך להזכיר מיתתה בשביל קניין המערה.

השאלה בדבר אריכות הסיפור המתאר את קניית המערה

ממילא יש לנו לדון במשמעותו של סיפור קניית המערה: מדוע דבר זה כה חשוב, עד כדי האריכות היתרה שמאריך הכתוב בתיאור המשא ומתן בין אברהם ובני חת? תיאור משא ומתן מסובך ורב-שלבים זה תופס את רובו של הסיפור: שישה עשר פסוקים (ג-יח) מתוך עשרים. תיאור זה, יש בו כדי לשמח את חוקרי הקדמוניות, שכן ניתן ללמוד ממנו בוודאית על חוקי עמי הקדם ועל נימוסים והליכות שלהם.

אך מה יש בו שמקדם את מטרת הסיפור?

האם לא ניתן היה לקצרו ולהעמידו על תכליתו: אברהם ביקש מבני חת אחוזת קבר, ולבסוף קנה מאחד מהם את מערת המכפלה ושם קבר את אשתו שמתה עליו? לשם השוואה, קניית חלקת השדה בשכם על ידי יעקב מתוארת בכתוב בפסוק אחד בלבד (ל"ג, יט)!

סביר להניח שגם שם נערך משא ומתן ארוך, בדומה לזה שאנו פוגשים בקניית מערת המכפלה, ובכל זאת מסתפקת התורה בסיכום התוצאה הסופית:

4. בראשית ל"ג

"י"ט) וַיִּזְקֶן אֶת חֲלֻקַת הַשְּׂדֵה... במאה קשיטה".

אף קניין גורן ארונה היבוסית על ידי דוד (מקום המקדש!) מתואר בקיצור רב יחסית לפרשתנו (שמ"ב כ"ד).

מה מסתתר, אם כן, מאחורי המשא ומתן בשער העיר, שכה חשוב לתורה להדגישו?

תחילה נלכד את פרטי המשא ומתן הזה ונהבין את מהלכו אף בלא קשר לשאלתנו:

הרקע המשפטי המקובל למשא ומתן עם בני חת

שלושה שלבים יש במשא ומתן שמנהל אברהם עם בני חת (1. ג-ז; 2. ח-יב; 3. יג-יח),

1 והשוו לדברי ראב"ע ורמב"ן על פסוקי הסיכום הכפולים (כ"ג, יט).

במסופוטמיה שרר חוק שהיה רווח במזרח הקדמון, שלפיו אסור בהחלט למכור קרקע לזר.

אנשי נוזו עקפו את החוק החמור על ידי אימוץ מדומה, שהפך את הקונה האמיד לבן המשפחה כביכול.

כלומר חברות שבטיות או לאומיות רצו להגן על עצמן מפני השתלטות זוחלת של זרים על אדמותיהן, שהייתה עלולה לשנות את היחס בין מרכיבי האוכלוסייה. לפיכך הונהגו חוקים שאסרו מכירת קרקע פרטית לגר תושב ללא אישור מפורש של המוסדות החברתיים המוסמכים.

פרופ' יהודה אליצור ואחרים מסבירים שבכונן לא היה כנראה נוהג של אימוץ ילדים, ועל אחת כמה וכמה לא אימוץ מדומה. אבל איסור מכירת קרקע לזר היה חוק בל יעבור בקרב בני חת בחרון.

"גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנוּכֵי עִמְכֶם" הוא משפט פתיחה של התנצלות, הקדמה לבקשה נועזת הנוגדת את החוק והנוהל.

הרב אלחנן סמט, מסביר את משפט הפתיחה שלאברהם, באופן הבא:

8. הרב אלחנן סמט

"אברהם מציין בראש דבריו את מעמדו כגר ותושב, משום שבעובדה זו טמון הקושי שבבקשתו, שהרי הוא מבקש לקנות קרקע שתהא לו אחוזה, דהיינו: שתהא בבעלותו הגמורה ותעבור בירושה לבניו.

במה אפוא מנמק אברהם את בקשתו לחרוג ממעמדו כגר? ראשית, בכך שמתו מוטל לפניו, וכפי שהוא מסיים את בקשתו בפסוק ד' "ואקברה מתי מלפניי";

שנית, בכך שאין הוא מבקש 'שדה אחוזה', דבר שיהפוך אותו ל'בעל אחוזה', שהוא ההפך מגר תושב, אלא כל בקשתו היא 'אחוזה קבר' למשפחתו.

שני המשפטים שבהם פותח אברהם את דבריו יתפרשו אפוא כך: אמנם 'גר ותושב אנכי עמכם', ואף על פי כן בקשתי שטוחה לפניכם 'תנו לי אחוזה קבר עמכם'.

הצירוף 'גר ותושב עם...' חוזר במקרא כמה פעמים. מילת היחס 'עם' מדגישה את היות הגר טפל לאלו שבקרבכם הוא חוסה, ובצירוף מילת יחס זו אף לבקשתו - "תנו לי אחוזה קבר עמכם" - מבקש אברהם לרמוז כי אין במילוי בקשה זו כדי לשנות את מעמדו הטפל כגר תושב."

פרופ' יהודה אליצור אף מקצין זאת ומסביר:

9. פרופ' יהודה אליצור

"אברהם אומר דבר נורא במלים יפות "אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפניי" כלומר לא אקבור אותו עד שתמכרו לי אחוזה קבר. בני חת לא חרגו ממסגרת האדיבות והנימוסין ולא שאלו בקול, למה לו לאדם המבקש לקבור את מתו - "כל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב". הם הבינו כי יידם הזקן הנכבד חרג הפעם ממנהגו. הוא מנצל את מות אשתו כדי לקנות לו אחוזה שדה, אך לא הבינו למה נהג כך."

לאור זאת, מובן מדוע פנה אברהם לבני חת: הוא זקוק להסכמתם לרכישה שהוא מתכוון לעשותה;

עפרון לבדו אינו רשאי למכור לו את שדהו. מסיבה זו שותפים בני חת ונציגיהם בתהליך המכר כולו, עד לסופו, לא רק כעדים אלא כבעלי עניין בדבר:

בני חת מהווים מעין 'בעלות לאומית' על קרקעות עירם, ו**בתתם את הסכמתם למכירה ניתן להיאמר שהשדה נקנה מהם עצמם**.

השימוש בשורש נת"ן

הרקע המתואר יבאר לנו אף תופעה סגנונית יוצאת דופן בסיפורנו: השורש נת"ן משמש בו תחליף לשורש מכ"ר. שבע פעמים מופיע שורש זה בסיפור:

אולם לא בני חת הם שהציעו לפני אברהם את שמו של עפרון: שמו עלה בזימתו של אברהם, וניכר שאברהם מכיר זה מכבר את האיש ואת הנכס המבוקש. מדוע אפוא פנה אברהם בכלל לבני חת - ולא ישירות לעפרון?

רמז לתשובה מתגלה דווקא במשא ומתן שבין אברהם לעפרון. מתברר שתפקידם של בני חת עדיין לא נסתיים, ונוכחותם מודגשת חזר והדגש:

י ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר...

יא לעיני בני עמי נתתיה לך...

יב וישתחו אברהם לפני עם הארץ.

יג וידבר אל עפרון באזני עם הארץ לאמר...

טז וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת...

יז-יח ויקם שדה עפרון... לאברהם למקנה לעיני בני חת בכל באי שער עירו.

מפסוקים אלו נראה שתפקידם של בני חת היה לשמש עדים לביצוע המכר, ועל כן מודגש ללא הרף שהדברים נאמרו ונעשו לעיניהם ובאוזניהם.

אולם הפסוק המסיים מלמד שהם לא רק עדים, אלא מהווים צד במכירה (פסוק כ'): "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת קבר מאת בני חת" (מקור 1).

דבר זה מתברר אף בסיום פרשתנו, בתיאור קבורת אברהם על ידי יצחק וישמעאל:

6. בראשית כ"ה ט'-י'

אל מערת המכפלה אל שדה עפרון... השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת.

ושוב בצוואת יעקב לבניו:

7. בראשית מ"ט, כט-לב

קברו אתי אל אבתי, אל המערה אשר בשדה עפרון החתי... אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרון החתי לאחזת קבר... מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת.

בכל שלושת המקומות הללו אמנם מוזכר עפרון כבעל השדה שממנו קנה אברהם את השדה ואת המערה, אך נוסף לכך ציון הקנייה מאת בני חת. ובכן, מהו פשר הדבר?

הפתרון לשאלות שהצגנו נעוץ, כפי הנראה, במילים הראשונות שנשא אברהם לפני בני חת (בפסוק ד'):

גר ותושב אנכי עמכם, תנו לי אחוזה קבר עמכם...

מדוע מציין אברהם את מעמדו כגר ותושב?

גר ותושב, פירושו במקרא אדם החי בשולי החברה כאורח או כבן חסות, והוא משולל זכויות קרקעיות.

כדי להבין את כל ההתרחשות הזאת לאשורה, עלינו להרחיק אל עיר עתיקה בצפון מסופוטמיה שנקראה נוזו ושכנה קרוב לכרכך של ימינו.

בחפירות נוזו נתגלה ארכיון של תעודות בכתב היתדות מאמצע האלף השני לפנה"ס (שלהי תקופת האבות), ובארכיון אוסף של תעודות אימוץ.

אימוץ בנים היה מנהג רווח במסופוטמיה, ואולם תעודות האימוץ בנוזו אינן מעור אחד. ממקצתן עולה לכאורה תמונה של מציאות מוזרה. המאומץ הוא אדם מבוגר, אמיד. הוא מעניק למאמצו "מתנה" סכום הגון.

התעודה מגדירה בדיוק ובמפורט נחלת שדה שהיא חלקו של המאומץ בירושה מאת המאמץ. לעתים זוכה ה"יתום" המאומץ האמיד במאמצים אחדים.

מסתבר כי זו הייתה פרוצדורה משפטית של מכירת קרקע במסווה אימוץ.

אם כן מדוע אברהם מדגיש עובדה זאת בפתח דבריו (הרי במו"מ הקונה לא רוצה להראות "לחוצ"?)

אלא, אומר הרב גרוסמן, אברהם מנסח את דבריו במכוון כבקשת טובה מאת בני חת, ולכן הוא משתמש בלשון "תנו לי": תנו לי אחוזת קבר, מבקש אברהם, על מנת שאוכל לקבור את שרה באחוזת זו, ואברהם אינו אומר דבר על העברת בעלות. כלומר, ניתן להבין את דברי אברהם כבקשת רשות לקבורה בלבד, ואברהם עצמו, כך נדמה, מעודד פרשנות זו בהוסיפו את המילה "עמכם".

נמצא שמשמעותם הפשוטה של דבריו היא שהוא מעוניין כי משפחה כלשהי תתיר לו לקבור את אשתו עמהם, בקברם המשפחתי, שהרי צריך הוא לקבור מתו מלפניו. ואכן כך הבינו בני חת את בקשתו (כ"ג, ו):

שָׁמְעוּ אֲדָנָי נְשִׂיא אֶל־לְהִים אֲתָה בְּתוֹכֵנוּ, בְּמַבְחָר קְבָרֵינוּ קְבֹר אֶת מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת קְבֹר לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבֹּר מֵתְךָ.

העובדה שבני חת אכן הבינו את דבריו של אברהם כפי ההבנה השגויה, שאליה כיוון אותם, עולה משני לשונות בניסוח דבריהם. ראשית, המילים "במבחר קברינו קבר את מתך" מורות שהקבר יישאר עדיין בבעלותם של בני חת, אלא שאברהם מוזמן לבחור לו קבר כאשר חפץ לבו לקבור בו את אשתו. כך עולה גם מן התכלית שהם מציינים בהמשך דברי ההסכמה שלהם – "איש ממנו [=מאתנו] את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך [=בשביל לקבור את מתך]": התחושה העולה מניסוח זה היא שבני חת מתייחסים למתן רשות לקבורה, ואין הם מעלים על דעתם העברת בעלות כלשהי.

כמו שמפרש הרד"ק:

12. הרד"ק בפירושו לכ"ג, ו

"והיה דעתם שישאל מהם, שיתן אחד מהם לו מקום בקברו לקבור את מתו. ולא כן שאל, אלא שתהיה לו אחוזה ידועה לו ולמשפחתו לקבור שם מתייהם, לא שיקבר מתו בקבר אחרים"

ונשאלת השאלה, מה משמעות הבלבול שיצר אברהם בנאומו מול בני חת?

מדוע לא פירש כבר בתחילת דבריו את כוונתו האמתית – קניין חלקת אדמה?

קשה להניח שמדובר בבלבול לא-מתוכנן, שהרי אברהם, כפי שראינו, מעודד בדבריו את ההבנה השגויה!

הרב גרוסמן מסביר, שהעמימות שיצר אברהם בדבריו חשובה מבחינת התפתחות הדיאלוג בין אברהם ובני חת. חשוב לאברהם להציג את בני חת כחבריו וכשכניו הטובים, שלא ייתכן כי יסרבו לו בבקשו מהם טובה בשעתו הקשה.

כבר בתחילה מעורר הוא בקרבם תחושת קרבה בהגדירו את עצמו כ"גר תושב";

בכך הוא מגדיר למעשה את בני חת כתושבים החזקים, ומובלע בדבריו שהוא רואה עצמו חלש מהם.

גם בהמשך דבריו מחמיא להם ביותר: אותו אדם שהם רואים בו "נשיא א-לוהים" – ככל הנראה בשל עושרו מזה ובשל מידותיו המיוחדות מזה – מבקש לזכות עמם ברית עולם על ידי קבורה משותפת.

בעקבות מחמאה גדולה זו נפתח לבם של בני חת, וגם אם יתברר בהמשך שלמעשה אברהם מעוניין בדבר אחר לגמרי, הרושם הראשוני כבר עשה את שלו והפשיר את הקרח לקראת הסכם מוצלח.

היבדלות מיושבי הארץ

אולם הרב גרוסמן רואה בדיבורו הדו-משמעי של אברהם גם מסר לדורות.

כאשר התורה מעלה הבנה אחת על פני השטח אך דוחה אותה מיד לאחר מכן מפני ההבנה האחרת, מודגשת בפני הקורא דחייתן של האפשרויות הראשונות.

שלוש בבקשותיו של אברהם (ד: תנו לי אחוזת קבר; ט: ויתן לי את מערת המכפלה; בכסף מלא יתננה לי),

שלוש בדברי עפרון (יא: השדה נתתי לך והמערה... לך נתתיה; לעיני בני עמי נתתיה לך),

ובפעם השביעית ביחס לתמורה על השדה והמערה (יג: נתתי כסף השדה קח ממני).

אין לטעות בשורש הזה:

אחוזת הקבר נקנתה לאברהם ולמשפחתו בקניין גמור ומוחלט לדורות, כפי שעולה מן השימוש בשורש קנ"ה בסיכום המעשה בפסוקים יז-יח - "ויקם שדה עפרון... והמערה אשר בו... לאברהם למקנה לעיני בני חת..." –

וכפי שראינו במקומות אחרים (בסוף פרשתנו (כ"ב, ו) ופעמיים נוספות בצוואת יעקב לבניו (מ"ט, ל ושם, לב)).

מדוע אפוא משתמש אברהם בשורש נת"ן בלבד?

הרב סמט מציע להסביר ששורש זה משמש בעת שהמכירה והקנייה בעייתיים מבחינת החוק.

השורש נת"ן אמנם משמש במקרא במשמעות של מכירה, כבמשלי ל"א, כד - "סדין עשתה ותמכר / וחגור נתנה לכנעני" - אולם משמעותו רחבה בהרבה, ועל כן הוא מתאים כשאין רוצים להזכיר בפירוש לשון של מכר. דוגמה נוספת לכך נמצאת במל"א כ"א, בסיפור כרם נבות. בקשת אחאב מנבות כי ימכור לו את כרמו מנוגדת אף היא לחוק התורה, האוסר על מכירת הארץ לצמיתות, על כן משתמש אחאב בשורש נת"ן - כדי שבקשתו לא תתנגש חזיתית עם לשון החוק "והארץ לא תמכר לצמיתות" (ויקרא כ"ה, כג). באותו הפרק אין מופיעה כלל לשון מכ"ר או לשון קנ"ה, אולם כוונת אחאב לכך ברורה.

10. מלכים א' כ"א

(ב) וַיְדַבֵּר אַחְאָב אֶל נְבוֹת לֵאמֹר תֵּנֵה לִי אֶת פְּרֶמֶךְ וַיְהִי לִי לְגֹן יָרֵךְ כִּי הוּא קְרוֹב אֶצְלִי בֵּיתִי וְאַתָּנָה לְךָ תַּחֲתָיו כָּרֶם טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב

בְּעֵינֶיךָ אֲתָנָה לְךָ כֶּסֶף מַחִיר זֶה:

(ג) וַיֹּאמֶר נְבוֹת אֶל אַחְאָב חֲלִילָה לִי מִיְהוָה מִתַּתִּי אֶת נַחְלַת אֲבֹתַי לְךָ:

"תנו לי"

הרב יונתן גרוסמן עומד גם הוא על הקושי לביצוע הקניין, ומסביר על פיו את הלשון העמומה שבה נוקט אברהם במשפט הפתיחה של המשא ומתן:

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם תֵּנּוּ לִי אַחְזוֹת קְבֹר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְפָּנֶיךָ (כ"ג, ד).

כיצד יש להבין את הבקשה "תנו לי"? האם אברהם רומז למתנה?

קשה להניח שלכך מתכוון אברהם, וסביר מאוד שגם לבני חת אין ספק כי אברהם אינו מתכוון לבקש כי תינתן לו חלקת אדמה חנים אין כסף רק מפני שהוא צריך לקבור את אשתו.

אפשר הביא ראייה שהלשון "תנו לי" יכולה להתפרש כבקשת מתנה מלשון הרמב"ן בפירושו על הפסוק:

11. הרמב"ן

ומפני שאמר "תנו", חשבו שבקש אותה מהם במתנה, וענו אותו אינך נחשב בעינינו כגר ותושב, אבל אתה מלך, המליכך האלהים עלינו ואנחנו ואדמתנו עבדים לך, תקח כל בית הקברות שתחפוץ בו וקבור מתך שם, ויהיה לך לאחוזת קבר לעולם, כי איש ממנו לא ימנעהו ממך

הרב גרוסמן מוסיף ושואל הרי הצורך המייד של אברהם לקבור את אשתו, מציבה בפניו קושי ברור בניהול משא ומתן שקט ושלו, שהרי מתו מוטל לפניו, ועליו לדאוג בדחיפות לקבורתו.

מדוע סירבו בני חת לבקשת אברהם?

האם מפני סיבות משפטיות המונעות את מילוי בקשתו והקשורות במעמדו כגר תושב, או שמא מפני שאינו בידם שום הצעה ספציפית של אחוזת קבר העומדת למכירה ושה תתמלא בקשתו "תנו לי...!"?

אין לדעת, על כל פנים אברהם 'שמעו' היטב את הסירוב המנומס הזה, וכאות תודה על האדיבות הרבה שהפגינו בני שיחו קם והשתחוה להם, ובכך גם הביע את רצונו להמשיך ולדון עמהם.

בקשתו השנייה של אברהם פותחת במילים "אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני", שהיא בעצם נקודת ההסכמה הברורה בינו לבנים: בני חת חפצים באמת ובתמים לסייע לו בקבורתו.

אולם אברהם איננו מסכים, כאמור, לקבל את עזרתם כפי שהציעו הם, ועל כן הוא מפרט באוזניהם את בקשתו המסוימת. לא עוד "תנו לי אחוזת קבר" כלשהי, על פי מה שיש בידכם (ואולי באמת אין בידם כל הצעה), אלא בקשת קנייה של מערה מסוימת בקצה שדהו של איש מסוים ובכסף מלא. אם ימנעו בני חת את האיש המסוים הזה - הלוא הוא עפרון - מלמכור את המערה לאברהם, ולא ייאותרו לחרוג עבורו במעט מן הכללים המשפטיים המקובלים, יהיה פירושו הדבר כי אין את נפשכם לקבור את מתי מלפני.

מכאן עובר כדור המשא ומתן אל עפרון. בני חת אינם צריכים 'לפגוע' בו, די בכך שלא ימנעו ממנו להסכים לבקשת אברהם. ואכן, שתיקתם במהלך המשך המשא ומתן, הרי היא כהודאה בחוקיותו ובהסכמתם למכירה המתרחשת לנגד עיניהם.

כיצד אם כן מגיב עפרון על הבקשה שהופנתה אליו בעקיפין? מילותיו הראשונות מרתיעות אותנו: "לא אדני, שמעני" - נראה שהוא עומד לסרב. אולם תוכן דבריו בהמשך מעיד על הסכמה גמורה לתת לאברהם לא רק את המערה אלא אף את השדה שבו היא נמצאת.

מדוע אפוא פתח את דבריו בלא אדני?

כוונתו ברורה: 'לא כמו שאמרת, אתה אברהם, בכסף מלא, אלא במתנת חנם'.

כנגד שלוש פעמים שביקש אברהם שיינתנו לו אחוזת קבר בכסף מלא, דהיינו שימכרו לו אותה, מציע עפרון שלוש פעמים לתת לאברהם שדה ומערה במתנת חנם.

בדומה לבני עירו פותח אף עפרון את פנייתו לאברהם במילה "שמעני", שכן גם בדבריו מסתתר סירוב מנומס עטוף בדברי חלקות.

בשלב הקודם של המשא ומתן הרעיפו בני חת על אברהם כבוד במסגרת סירוב העדין, ואילו עתה מרעיף עליו עפרון שפע של רצון טוב במסגרת סירוב דומה.

מדוע זהו סירוב?

משום שברור לעפרון שאברהם לא יוכל להסכים להצעתו, מטעם דומה לזה שבגללו לא הסכים להצעת בני חת:

אין זה כבודה של הנפטרת ואין זה כבודו של אברהם ששרה תיקבר במערת קבורה שניתנה חנם.

יתר על כן, מה שניתן חנם גם אינו בגדר 'אחווה' למקבל, משום שקל לנשל אותו ממתנתו בטענות שונות.

מדוע סירב עפרון?

אין זה מסתבר לתלות את סירובו במניעים משפטיים הקשורים בהיות אברהם גר תושב. מניעים אלו שייכים לציבור ולנציגיו, ולא לפרט. ואם בני חת אינם מביעים התנגדות לעסקת המכירה שאותה מבקש אברהם מעפרון, מה לו לעפרון להתנגד לה? אף דבריו אינם מלמדים על מניעים כאלו.

במילים אחרות: התורה יכולה להתעלם לחלוטין מאפשרות מסוימת - אלא שאז התורה לא דחתה אפשרות זו אלא פשוט לא התייחסה אליה;

אפשרות שנדחית, לעומת זאת, הופכת לחלק מהמסר החבוי של הסיפור, כאמירה השוללת דבר מה - ולדעת הרב גרוסמן זו גם כוונת הכתוב בהקשר שלנו.

בתחילה נראה כי אברהם מעוניין ליצור שותפות עמוקה עם יושב הארץ, עם בני חת. שותפות הקשורה בקבר היא שותפות עולם, שהרי אין לך בעולם הזה דבר נצחי יותר מן המת. המת לא יזוז עוד ממקומו, וסביר שאף יתקמו יחסים קבועים בין מקום קבורתו ובין משפחתו, אשר תעלה לקברו וגם תבקש להיקבר בסמיכות אליו. השותפות העולה בתודעתנו לנוכח קריאת בקשתו של אברהם היא אפוא שותפות משמעותית ביותר!

והנה, מיד עם המשך דבריו של אברהם, אברהם עצמו דוחה פרשנות זו של בקשתו; ומסביר לבני חת כי התכוון לנתינה "בכסף מלא", באמירה זו מתבררת טעותנו בדבר פרשנות הביטוי "תנו לי", ובד בבד מתבררת טעותנו לגבי התזה כולה: אברהם אינו מעוניין ליצור שותפות עם יושבי הארץ, עם בני חת; אדרבה, הוא דחה את הצעתם לקבור 'עמם' את אשתו, וקנה בכסף מלא חלקת אדמה שתהיה אך לו ולזרעו.

במובן זה יש קשר יסודי בין סיפור קניית המערה על ידי אברהם לבין הסיפור הבא - שליחת עבד אברהם לחרן למצוא אישה ליצחק. גם בסיפור זה מדגיש אברהם לעבדו:

13. בראשית כ"ד, ג

"לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן".

בפרשת חיי שרה מתחלף דור המייסדים, הדור הראשון של משפחת האבות, בדור השני.

הפרשה מספרת על פטירתם של אברהם ושרה ועל כניסת יצחק ורבקה לנעליהם לשם המשך בנייתה של משפחת אברהם. והנה, הדברים האחרונים שעושה אברהם בחייו (וליתר דיוק: המעשים האחרונים שמספרת לנו התורה אודותיו) כרוכים שניהם בהתנתקות מיושבי הארץ: אברהם לא קבר את אשתו עם בני חת, ולא השיא את בנו לאישה מבנות הכנעני.

התקדמות המשא ומתן שלב אחר שלב

נחזור עתה לבחון את שלבי המשא ומתן אחד לאחד.

כיצד הגיבו בני חת על בקשתו של אברהם?

תחילה נשאלת השאלה מה מטרת דבריהם: "נשיא א-להים אתה בתוכנו".

מדוע הם מקדימים דברי כבוד אלו לעיקר תשובתם?

הרב אלחנן סמט ואחרים לא חושבים שבני חת לא הבינו נכון את בקשתו האמיתית של אברהם (כפי שטען הרב גרוסמן).

להפך, הם הבינו היטב את כוונתו האמיתית של אברהם, ותשובתם לאברהם מהווה למעשה סירוב מנומס עטוף בדברי חלקות, אך החלטי לבקשתו.

בתשובתם בני חת מציעים לאברהם בדבריהם לקבור את מתו באחד מקברי המשפחה של אנשי העיר - במובחר שבהם, על פי בחירתו.

לו היה אברהם מבקש 'תנו לי קבר עמכם', הייתה תשובתם חיובית בתכלית: "איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך".

אולם אברהם ביקש אחוזת קבר, ואת זאת אין הם מציעים לו. הצעתם אמנם פותרת את המצוקה המתבטאת בדברי אברהם "ואקברה מתי מלפני", אולם בדרך שאברהם אינו יכול להסכים לה.

אין זה כבודה של שרה, אשתו האהובה, שתמצא את מנוחתה במערת קברים של משפחה זרה.

ראויה שרה אשת אברהם לקבר משלה, קבר משפחתי מכובד שאליו יצטרף בבוא היום אברהם אישה, ושאליו יצטרפו גם בני משפחתה בדורות הבאים.

לסיים נחזור לשאלה שהצגנו בתחילת השיעור מה מטרת

האריכות הגדולה במו"מ?

שתי תשובותיו של ראב"ע

ראב"ע ורמב"ן דנו במטרת הסיפור, וביא את דברי הרמב"ן המביא גם את דברי ראב"ע ודוחה אותם:

14. הרמב"ן

ואחרי כן קבר אברהם את שרה - ומאז נתקיים השדה לאחוזת הקבר לו ולזרעו וזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים ועוד לקיים דבר ה' לאברהם להיות לו נחלה:

ועוד כי רצה להודיעו מקום קבורת האבות באשר אנחנו חייבים לכבד מקום קבורת אבותינו הקדושים. ורבותינו אמרו (ב"ב טז.) שגם זה מן הנסיונות של אברהם שבקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה אותו:

ולא ידעתי טעם לדברי רבי אברהם שאומר להודיע מעלת ארץ ישראל לחיים ולמתים, ועוד לקיים לו דבר השם להיות לו נחלה, כי מה מעלה לארץ בזה כי לא יוליכנה אל ארץ אחרת לקברה, ודבר השם לאברהם על כל הארץ היה ונתקיים רק בזרעו:

כלומר על פירושו הראשון של ראב"ע: "וזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים." מקשה הרמב"ן: "ולא ידעתי טעם לדברי רבי אברהם... כי מה מעלה לארץ בזה? כי לא יוליכנה אל ארץ אחרת לקברה!" ויתרה מזאת, הסברו הראשון של ראב"ע אינו מבאר כלל את הצורך בתיאורו המפורט, שהרי כדי להודיע מעלת ארץ ישראל די היה לומר שאברהם קבר את אשתו בארץ כנען.

גם על טעמו השני של הראב"ע: "ועוד: לקיים דבר ה' לאברהם להיות לו נחלה." מקשה רמב"ן: "ודבר ה' לאברהם, על כל הארץ היה, ונתקיים רק בזרעו."

אלא שניתן להסביר את דברי ראב"ע בכך, שהצלחנו של אברהם בקניית מערכת המכפלה מהווה את ראשיתו של שינוי במעמדו בארץ מרועה צאן נווד שהוא גר בארץ לבעל אחוזה בה, אפילו שהיא רק אחוזת קבר.

אחוזת הקבר המשפחתית שהוא זוכה לרכוש מסמלת את מעמדם האמתי של האבות בארץ: זוהי ארצם, והם ייקברו בה כבעלים על הארץ, ולא כנוודים חסרי מעמד.

הסבר זה אמנם אינו מסביר את הצורך באריכות התיאור של המשא ומתן שניהל אברהם עם בני חת, אך בכל זאת הוא נוגע בו.

מעמדו של אברהם בארץ כ"גר ותושב" הוא שהיווה בסיס לכל אותו משא ומתן, ונראה שאף לגודל התשלום שנאלץ אברהם לשלם. הצלחתו של אברהם לזכות לבסוף באחוזת קבר לאשתו ולמשפחתו היא אפוא עדות לתחילת קיום דבר ה' לו בעניין הנחלה, וודאי לקיומו של דבר ה' "ויאתה תבוא אל אבתיך בשלום, תקבר בשיבה טובה".

השלמת הדבר תהיה להלן:

14. בראשית כ"ה, ח-ט

"ויגיע וימת אברהם בשיבה טובה... ויאסף על עמיו... ויקברו אותו... אל מערת המכפלה".

תשובת רמב"ן ותשובת המדרש

רמב"ן תלה את טעם כתיבת הפרשה במשא ומתן עצמו ובמה שנתגלה בו:

15. דעתו של הרמב"ן

"ונכתבה זאת הפרשה להודיע חסדי השם עם אברהם, שהיה נשיא א-לוהים בארץ אשר בא לגור שם, והיחיד וכל העם היו קוראין לו 'אדוני', והוא לא אמר להם כן, שהיה שר וגדול. וגם

הרב אלחנן סמט מציע שתי הצעות להסבר דבריו של עפרון, ואף שהן נראות שונות מאוד זו מזו, אין זה מן הנמנע ששתיהן כאחת הניעו אותו.

הסבר אפשרי אחד הוא שהסכמה מידית להצעתו של אברהם למכור לו אחוזת קבר "בכסף מלא" אינה מעשה ראוי מבחינה אנושית: הדבר נראה כניצול מצוקתו הטרגית של אדם לשם הפקת רווח כספי.

אין אנו חושדים בעפרון שמטעם זה התכוון באמת לתת את השדה והמערה בחינם כפי שהציע - טוב לבו איננו מגיע עד כדי כך. עפרון הציע הצעה זו, בידעו שאברהם לא יוכל לקבל את הצעתו, כדי שלאחר סירובו של אברהם להצעה ועמידתו על קנייה "בכסף מלא" "ייאנס" עפרון לקבל את התשלום, ושוב לא ייראה הדבר מכווער.

הסבר אפשרי אחר הוא שעפרון מתמקח כאן עם אברהם בדרך המקובלת עד היום בין תגרנים במקומותינו, שכאשר הם דורשים מחיר גבוה והקונה נרתע מן המחיר ומבקש להורידו, הם מעמידים פנים ואומרים לקונה 'קח את המיקח בחינם, אולם על פחות מן המחיר שנקבתי לא אתפשר'.

כאן אמנם עדיין לא נקב עפרון בסכום מסוים, אולם עליו להכין את השלב הבא, שבו הוא מתכוון לנקוב בסכום העצום של ארבע מאות שקל.

לפי זה, הצעתו לאברהם לקבל את השדה והמערה בחינם אינה אלא מבוא לדרישתו המופרזת בשלב הבא של המשא ומתן.

חיזוק להסבר האחרון יש לראות בהופעת השדה בפסוק י: "השדה נתתי לך, והמערה אשר בו...".

עד עתה לא הוזכר השדה כלל, וכיצד זה מוכן פתאום עפרון לתת בחינם לא רק את המערה אלא אף את השדה? צירוף השדה למערה לא נועד אלא להקדים ולהצדיק את הדרישה המופרזת שתבוא להלן.

כך או כך, ברור כי דבריו אלו של עפרון לא באו אלא למנוע מאברהם לקבלם.

ואכן הם השיגו את מטרתם: אברהם משתחוה שוב לפני עם הארץ, כדי להודות להם על שלא מנעו את עפרון מלהציע לו הצעה כה נדיבה וכדי לומר שעדיין לא סיים את בקשותיו.

עתה מגיע השלב השלישי של המשא ומתן, שבו מפציר אברהם בעפרון כי ייאות לקבל ממנו תשלום: (י"ג) "נתתי כסף השדה קח ממני".

בהזכירו את 'השדה' מבהיר אברהם לעפרון כי הבין את משמעות הכנסתו למשא ומתן וכי הוא מוכן לשלם אף עליו.

והוא מסיים את דבריו במילים דומות לאלו שכבר אמר בשתי בקשותיו הקודמות "ואקברה את מתי שמה".

עתה פתוחה הדרך לפני עפרון לנקוב בסכום שהוא דורש בלא להיראות כמנצל את מצוקתו של אברהם ובלא לחשוש לחזרת הקונה.

את דבריו הוא פותח במילים "אדני שמעני", וכוונתו אולי לרמוז לאברהם כי בעצם אין לו בררה אלא לעמוד בדרישה המופרזת הזאת אם ברצונו לקבור את מתו באחוזת קבר.

אברהם 'שמעני' וקיבל, ומיד עבר לביצוע העסקה. הוא שילם לעפרון את מלוא הסכום לעיני בני חת, ובכך 'קמו' השדה והמערה אשר בו לאחוזת עולם לאברהם ולזרעו.

"בשביל דבר זה בלבד ראוייה הייתה פרשה זו להיכתב"

נסיים בדברי בְּנוּ יַעֲקֹב בפירושו לספר בראשית :

17. בְּנוּ יַעֲקֹב בפירושו לספר בראשית

"התכלית של הסיפור מפורשת בדברי אברהם בעצמו. הוא מבקש אחוזת קבר לשרה אשתו שמתה עליו. **בקניין המערה לקבורת שרה אשתו, אברהם מביע את האהבה ואת הכבוד לנפטר.** **בשביל דבר זה בלבד ראוייה הייתה פרשה זו להיכתב.**"

כלומר על פי בנו יַעֲקֹב עיקרו של הסיפור הוא בתיאור המאמץ שהשקיע אברהם כדי לכבד את אשתו בכבוד הראוי לה במותה, שכן כפי שראינו השגת אחוזת קבר לשרה דרשה מאברהם משא ומתן קשה אותו ניהל אברהם בדיפלומטיות ובנחרצות, תוך שהוא דוחה את החלופות שהוצעו לו.

אף המחיר הכבד שנדרש לשלם לבסוף כלול באותו מאמץ.

ניתן להרחיב רעיון זה ולאמר שתיאור ביתם של אברהם ושרה הוא התיאור הראשון במקרא של חיי אדם במילואם, על המאבקים האנושיים הגדולים והקטנים הכלולים בהם.

מותה של שרה הוא המוות הראשון במשפחת האבות. נמצא שפרשתנו היא הפרשה הראשונה במקרא המתארת את עמידת האדם מול מות הקרוב לו ביותר ואת תגובתו על כך. **פרשה זו נושאת אפוא אופי ראשוני של הוראה על החובה לעשות כל מאמץ להביא את הנפטר לקבר ישראל.**

בחיינו קיים לו 'ואגדלה שמך והיה ברכה', ואשתו מתה ונקברה **בנחלת ה'.**"

אלא שקשה על הסברו של הרמב"ן, הרי כפי שראינו במו"מ זה אמנם אברהם קבל כבוד, אבל מבחינת המו"מ עצמו, אברהם היה בעמדת נחיתות מובהקת, והמחיר ששולם בסופו של דבר מעיד על כך.

וכן חלק מהמדרשים רואים גם במו"מ **אחד מהנסיגות שבהם נתנסה אברהם**, ולכן גם מפרטת התורה את המו"מ כדי להדגיש את הנסיון לאברהם.

לדוגמא, האגדה במסכת בבא בתרא דף טו ע"ב שמביאה את תשובת השטן (איוב א', ז) לשאלת ה' "מאין תבא" - "משוט בארץ ומהתהלך בה" אומרת:

16. מסכת בבא בתרא דף טו ע"ב

אמר לפניו: ריבוננו של עולם, שטני בכל העולם כולו [י'משוט בארץ] ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם, שאמרת לו (י"ג, יז) 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' [רש"י: היינו דקאמר 'ומהתהלך בה' - מאותו שאמרת לו 'התהלך בארץ' אני בא], ואפילו כך, בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה עד שקנה בארבע מאות שקל כסף, ולא הרהר אחר מידותיך."

ונראה, שהאמת נמצאת בין שני הקטבים הללו: **הצורך לשאת ולתת עם בני חת על אחוזת קבר, משא ומתן שלא התנהל בקלות ולא נסתיים אלא בתשלום מופרז, באמת העמיד את אברהם בסתירה להבטחה שהבטיחו ה' כי הארץ שלו ושל זרעו תהיה.**

אולם שתי עובדות מקלות על הקושי הנפשי שיש בעמידתו של אברהם מול בני חת:

האחת - שבני חת מתייחסים אליו בכבוד מופלג ובאדיבות יתרה, והאחרת - שסוף סוף הוכתר המשא ומתן בהצלחה ואברהם השיג את אשר ביקש.